

Қазақстан Республикасының Ғылым және жоғары білім министрлігі

**РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ОҚУ-ӘДІСТЕМЕЛІК КЕҢЕСТІҢ ОҚУ-
ӘДІСТЕМЕЛІК БІРЛЕСТІГІНІҢ ГРИФІН БЕРУ ҮШІН
ОҚУ-ӘДІСТЕМЕЛІК ӘДЕБИЕТТЕРДІ ӘЗІРЛЕУГЕ
ҚОЙЫЛАТЫН БІРЫҢҒАЙ ТАЛАПТАР ТУРАЛЫ
ЕРЕЖЕ**

АСТАНА

2025 ж.

Осы Республикалық оқу-әдістемелік кеңестің оқу-әдістемелік бірлестігінің грифін беру үшін оқу-әдістемелік әдебиеттерді әзірлеуге қойылатын бірыңғай талаптар туралы ереже Қазақстан Республикасының жоғары және (немесе) жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру ұйымдарының оқу үдерісінде пайдалану үшін оқу басылымдарына РОӘК ОӘБ грифін беру тәртібін айқындайды.

Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігінің Республикалық оқу-әдістемелік кеңесінің шешімімен бекітілген.

2025 жылғы 19 желтоқсандағы № 2 хаттама

МАЗМҰНЫ

1. НОРМАТИВТІК СІЛТЕМЕЛЕР	4
2. ЖАЛПЫ ЕРЕЖЕЛЕР	4
3. РЕЦЕНЗИЯЛАУДЫ ЖҮРГІЗУ ТӘРТІБІ, ГРИФТІ РӘСІМДЕУ	5
4. РОӘК ОӘБ ГРИФІН БЕРУ БОЙЫНША ЖҰМЫСТАРДЫ ҚАРЖЫЛАНДЫРУ	6
5. ОҚУ БАСЫЛЫМДАРЫНЫҢ ТҮРЛЕРІ.....	6
5.1. Оқулықтар және оқу құралдары	6
5.2. Оқу-әдістемелік құралдар	7
5.3. Көмекші оқу басылымдары.....	7
6. ОҚУ БАСЫЛЫМДАРЫНА ҚОЙЫЛАТЫН ДИДАКТИКАЛЫҚ ТАЛАПТАР	7
7. ОҚУ БАСЫЛЫМЫНЫҢ ҚҰРЫЛЫМЫ	9
8. ОҚУ БАСЫЛЫМЫНЫҢ КӨЛЕМІ	13
9. ЖАУАПКЕРШІЛІК.....	13
<i>1-қосымша</i>	14
<i>2-қосымша</i>	15

1. НОРМАТИВТІК СІЛТЕМЕЛЕР

- 1) Қазақстан Республикасының 2007 жылдың 27 шілдесіндегі №319-ІІІ «Білім туралы» заңы.
- 2) Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрінің 2022 жылдың 20 шілдесіндегі «Жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарттарын бекіту туралы» №2 бұйрығы.
- 3) МЕМСТ ГОСТ 7.62-2008 «Ақпарат, кітапхана және баспа ісі бойынша стандарттар жүйесі. Түпнұсқаларды белгілеу және корректуранық және сынама бедерлерін түзету үшін корректуранық белгілер. Жалпы талаптар».
- 4) МЕМСТ ГОСТ 7.89-2005. Ақпарат, кітапхана және баспа ісі бойынша стандарттар жүйесі. Авторлық мәтіндік және баспалық түпнұсқалар. Жалпы талаптар.
- 5) МЕМСТ ГОСТ 7.12-93. Ақпарат, кітапхана және баспа ісі бойынша стандарттар жүйесі. Библиографиялық жазба. Орыс тіліндегі сөздерді қысқарту. Жалпы талаптар мен ережелер.
- 6) ҚР СТ 2383-2013. Ақпарат, кітапхана және баспа ісі бойынша стандарттар жүйесі. Басылымдар. Шығу мәліметтері. Жалпы талаптар және рәсімдеу ережелері.
- 7) ҚР СТ ИСО 690-2 - 2007. Библиографиялық сілтемелер. 2-бөлім. Электрондық құжаттар және олардың бөліктері.
- 8) МЕМСТ 7.60-2003. Ақпарат, кітапхана және баспа ісі бойынша стандарттар жүйесі. Басылымдар. Негізгі түрлері. Терминдер мен анықтамалар.
- 9) МЕМСТ 2.105-2019. Конструкторлық құжаттаманың бірыңғай жүйесі. Мәтіндік құжаттарға қойылатын жалпы талаптар.
- 10) МЕМСТ 2.106-2019. Конструкторлық құжаттаманың бірыңғай жүйесі. Мәтіндік құжаттар.
- 11) МЕМСТ 7.1-2003. Ақпарат, кітапхана және баспа ісі бойынша стандарттар жүйесі. Библиографиялық жазба. Библиографиялық сипаттама. Құрастырудың жалпы талаптары мен ережелері.
- 12) МЕМСТ 7.86-2003. Ақпарат, кітапхана және баспа ісі бойынша стандарттар жүйесі. Басылымдар. Баспа аннотациясына қойылатын жалпы талаптар.
- 13) МЕМСТ 8.417-2024. Өлшем бірлігін қамтамасыз етудің мемлекеттік жүйесі. Шама бірліктері.

2. ЖАЛПЫ ЕРЕЖЕЛЕР

2.1 Республикалық оқу-әдістемелік кеңестің оқу-әдістемелік бірлестігінің грифін беру үшін оқу-әдістемелік әдебиетті әзірлеуге қойылатын бірыңғай талаптар туралы ереже (бұдан әрі – Ереже) Қазақстан Республикасының жоғары және (немесе) жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру ұйымдарының оқу үдерісінде пайдалану үшін оқу басылымдарына (оның ішінде электрондық басылымдарға да) Республикалық оқу-әдістемелік кеңестің Оқу-әдістемелік бірлестігінің (бұдан әрі – РОӘК ОӘБ) грифін беру тәртібін айқындайды.

2.2 РОӘК ОӘБ грифін беру кадрларды даярлаудың тиісті бағыты бойынша ОӘБ ұйымдастыратын оқу басылымының қолжазбасын рецензиялау рәсімі арқылы жүзеге асырылады. Рецензиялау нәтижелері негізінде ОӘБ басшылығы грифті беру немесе беруден бас тарту туралы шешім қабылдайды. Шешімді ОӘБ төрағасы бекітеді.

3. РЕЦЕНЗИЯЛАУДЫ ЖҮРГІЗУ ТӘРТІБІ, ГРИФТІ РӘСІМДЕУ

3.1 РОӘК ОӘБ грифін алу туралы мәселені шешу үшін автор (авторлық ұжым) ОӘБ төрағасының атына осы Ереженің 1-қосымшасына сәйкес құжаттарды жібереді.

3.2 ОӘБ қарауына келіп түскен оқу басылымдарының қолжазбалары тіркеуге жатады және тиісті кәсіби саланың мамандары болып табылатын екі және (немесе) одан да көп рецензенттерге-ОӘБ мүшелеріне (ОӘБ қарастыруы бойынша) жіберіледі.

3.3 ОӘБ рецензентпен оқу басылымының мазмұны туралы мәліметтерді жария етпеу туралы келісімшарт жасасады. Рецензенттің рецензиялауға ұсынылған материалдарды жеке немесе кәсіби мақсаттарда пайдалануға құқы жоқ.

3.4 Оқу басылымының мазмұнына берілген рецензия осы Ереженің 2-қосымшасында көрсетілген критерийлерге сәйкес жасалады. Рецензия РОӘК ОӘБ мәжілісінде жарияланады.

3.5 Рецензиялау және грифті беру туралы шешім қабылдау бойынша жұмыстарды жүргізу мерзімі оқу басылымының қолжазбасын ОӘБ-ге тіркеген сәттен бастап күнтізбелік 60 күннен аспайды.

3.6 Рецензенттердің пікірлері қарама-қарсы болған жағдайда грифті беру туралы шешім РОӘК ОӘБ мәжілісінде қабылданады.

3.7 РОӘК ОӘБ-нің шешімі оң болған жағдайда, берілетін грифтің тұжырымы келесідей болады:

«_____» кадрларды даярлау бағыты бойынша Қазақстан Республикасының жоғары және (немесе) жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру ұйымдарында білім алушылар үшін оқулық (оқу құралы) ретінде пайдалануға ұсынылады.
_____ базасындағы Оқу-әдістемелік бірлестік мәжілісінің _____
ж. №_____ хаттамасы.

Ескерту:

- Баспа оқу басылымдарына арналған РОӘК ОӘБ грифі титул бетінің артқы жағында орналастырылады.
- Гриф мәтінін баспагер немесе автор (авторлар) тарапынан өзгертуге жол берілмейді.

3.8 Түзетулер қажет болған жағдайда РОӘК ОӘБ шешімінің тұжырымдамасы келесідей болады:

Оқулықтың (оқу құралының) қолжазбасы түзетулерді талап етеді.

Ескерту:

- Түзетулер енгізілгеннен кейін автор (авторлық ұжым) ОӘБ-ге рецензенттің ескертулері жойылғаны туралы түсіндірме жазба ұсынады.
- Оқу басылымының түзетуге жіберілген қолжазбасы ОӘБ-нің қайта қарауына тек бір рет қабылданады.

3.9 Гриф беруден бас тартылған жағдайда РОӘК ОӘБ шешімі келесідей болады:

Оқулықтың (оқу құралының) қолжазбасы қабылданбасын.

Ескерту:

Оқу басылымының қолжазбасын қабылдамау негіздері:

- қолжазба мазмұнының білім беру стандарттарына немесе өзге де нормативтік талаптарға сәйкес келмеуі;
- грамматикалық, орфографиялық және стилистикалық қателіктердің, ескірген немесе жалған ақпараттың болуы;

– қолжазбада заңсыз көшіру (плагиат), авторлық құқықты бұзушылықтар немесе жасанды интеллект арқылы алынған материалдарды тиісті атрибуциясыз және тексерусіз пайдаланудың орын алуы. Қолжазба мәтінінің бірегейлігі 70%-дан төмен болмауы керек, жасанды интеллектіні қолдану 15%-дың шегінде рұқсат етіледі.

3.10. ОӘБ оқу басылымы жарияланғаннан кейін оны қарастырудан алып тастауға келесі жағдайларда құқылы:

- оқу басылымын қарастырудан алып тастау туралы сот шешімдері болғанда;
- идеологиялық немесе этикалық бұзушылықтар анықталған жағдайда – даулы немесе тыйым салынған тақырыптардың болуы (экстремизм, кемсітушілік және т.б.);
- сараптама негізінде ОӘБ шешімі бойынша оқыту сапасына әсер ететін елеулі қателерді немесе жалған ақпаратты анықтау.

3.11. Рецензиялар ОӘБ-де (қағаз түрінде немесе электронды түрде) 5 жыл бойы сақталады.

3.12. Оқу-әдістемелік әдебиет жарық көргеннен кейін баспа басылым сапасын талдау және ОӘБ РОӘК грифімен шығарылатын әдебиеттердің дерекқорын қалыптастыру үшін ОӘБ РОӘК-ке бір данасын жібереді.

4. РОӘК ОӘБ ГРИФІН БЕРУ БОЙЫНША ЖҰМЫСТАРДЫ ҚАРЖЫЛАНДЫРУ

4.1. Оқу басылымдарына ОӘБ грифін беру жөніндегі жұмыстарды қаржыландыру өтініш берушінің, сондай-ақ басқа да мүдделі заңды және жеке тұлғалардың қаражаты есебінен жүзеге асырылады.

4.2. Оқу басылымдарын рецензиялау бойынша жұмыстардың құны ОӘБ тарапынан дербес айқындалады.

5. ОҚУ БАСЫЛЫМДАРЫНЫҢ ТҮРЛЕРІ

Оқу басылымы – оқуға және оқытуға ыңғайлы нысанда баяндалған және білім берудің әртүрлі сатысындағы білім алушыларға есептелген ғылыми немесе қолданбалы сипаттағы жүйеленген мәліметтерді қамтитын басылым.

5.1. Оқулықтар және оқу құралдары

Оқулықтар мен оқу құралдары негізгі құзыреттіліктерді игеруге ықпал ететін оқу басылымдары жүйесінің өзегі болып табылады.

Оқулық – оқу бағдарламасына сәйкес келетін оқу пәнінің, оның тарауының, бөлімінің жүйелі мазмұнын қамтитын және басылымның осы түрі ретінде ресми түрде бекітілген оқу басылымы.

Онда білім алушылардың игеруі үшін міндетті базалық білім жүйесі баяндалады. Оқулықтың мазмұны Қазақстан Республикасының жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандартының талаптарын қанағаттандыруы және пәннің тиісті жұмыс бағдарламасын толық ашуы тиіс.

Оқулық білім алушылардың білім деңгейі мен материалды қабылдау мүмкіндіктерін ескере отырып жасалады. Оқулықтың көлемі мен құрылымы тиісті оқу бағдарламасымен анықталады. Материалды ұсыну әдістемесі мен оқулық аппараты білім алушылардың оның мазмұнын өз бетінше игеруіне ықпал етуі керек.

Оқу құралы – оқулықты толықтыратын немесе ішінара алмастыратын басылымның осы түрі ретінде ресми түрде бекітілген оқу басылымы.

Оқулық, әдетте, сынақтан өткен оқу құралы негізінде жасалады.

5.2. Оқу-әдістемелік құралдар

Оқу-әдістемелік құрал – оқыту әдістемесі, оқу пәнін, оның тарауын, бөлігін оқыту немесе тәрбиелеу бойынша материалдарды қамтитын оқу басылымы.

Оқу-әдістемелік құралдардың негізгі түрлері әдістемелік нұсқаулар мен әдістемелік ұсыныстар болып табылады.

Әдістемелік нұсқаулар – оқу үдерісінің әртүрлі түрлерін: зертханалық және практикалық жұмыстарды, курстық, дипломдық жобаларды және т.б. орындау әдістемесі бойынша материалдардан тұратын оқу басылымдары.

Әдістемелік нұсқаулар оқу үдерісінің әртүрлі түрлерінің орындалу барысының толыққанды сипаттамасын қамтиды.

Әдістемелік ұсыныстар – оқыту мен тәрбиелеудің неғұрлым тиімді әдістері мен нысандарын тәжірибеге енгізуге ықпал ететін қысқаша және нақты тұжырымдалған ұсыныстар кешенін қамтитын оқу басылымдары.

5.3. Көмекші оқу басылымдары

Көмекші оқу басылымдары – практикум, ноталық хрестоматия, альбом-каталог (бейнелеу/сәндік өнер/дизайн), есептер жинағы, оқу анықтамалығы, терминологиялық сөздік.

Практикум – өткен материалды игеруге ықпал ететін практикалық тапсырмалар мен жаттығулардан тұратын оқу басылымы.

Ноталық хрестоматия – белгілі бір пәнді меңгеруге арналған бағдарламалық талаптарға сәйкес жүйеленген музыкалық шығармаларды қамтитын оқу басылымы.

Альбом-каталог (бейнелеу өнері/сәндік өнер/дизайн) – көркем шығармалардың репродукциялары берілген альбом түріндегі, белгілі бір пәнді меңгеруге ықпал ететін оқу басылымы.

Есептер жинағы – тапсырмалар мен жаттығуларды, сондай-ақ оларды орындау немесе шешу бойынша әдістемелік ұсыныстарды қамтитын, өткен материалды игеруге және бекітуге ықпал ететін, сондай-ақ өзін-өзі бақылауды және білім мен дағдыларды тексеруді қамтамасыз ететін оқу басылымы. Тапсырмаларды шешудің және жауаптары бар жаттығулардың пысықталған нұсқаларын қамтуы мүмкін.

Оқу анықтамалығы – белгілі бір оқу пәні бойынша пәнді меңгеру үшін қажетті қолданбалы сипаттағы мәліметтерді қамтиды.

Терминологиялық сөздік – белгілі бір пәнге немесе білім саласына және олардың анықтамаларына қатысты терминдерді қамтитын анықтамалық басылым.

6. ОҚУ БАСЫЛЫМДАРЫНА ҚОЙЫЛАТЫН ДИДАКТИКАЛЫҚ ТАЛАПТАР

Оқу басылымдары (оның ішінде электрондық басылымдары) келесі дидактикалық принциптерге жауап беруі тиіс:

Ғылымилық принципі:

- оқу материалының мазмұнын баяндаудың ғылыми дұрыстығы;
- оқылатын пән бойынша негізгі теориялардың, ғылыми ережелер мен заңдылықтардың, анықтамалар мен терминдер жүйесінің мазмұнда ұсынылуы;

– терминдерді қолданудың дұрыстығы мен орындылығы, олардың жалпы қабылданған ғылыми терминологияға сәйкестігі;

– мазмұнында ғылыми емес, жалған фактілердің, мысалдар мен түсіндірмелердің болмауы;

– мазмұнында тиісті білім беру саласындағы заманауи ғылымның, техника мен технологиялардың озық жетістіктері туралы мәліметтер мен ғылыми-танымдық ақпараттың болуы.

Қолжетімділік принципін қамтамасыз ету:

– оқу материалын ұсынудың толықтығы мен қисындылығы;

– мәтіндердің барлық түрлерін (негізгі, қосымша және түсіндірме мәтіндерді) қолданудың орындылығы мен олардың түсінікті болуы;

– оқу материалын баяндау мен оның мазмұнының студенттердің жас ерекшелік физиологиялық мүмкіндіктері мен даму деңгейлеріне және олардың алдыңғы білім беру даярлығына сәйкестігі;

– психикалық және физикалық денсаулық сақтау талаптарын есепке алу (білім алушыларға зияткерлік, моральдық, физикалық күш түсірмеу);

– қиындық деңгейі бойынша сараланған тапсырмалар жүйесінің болуы;

– жаңа ақпаратты беру кезінде білім алушылардың сабақ барысында мәтіннің 30-дан аспайтын ақпараттық-мазмұндық элементтерін (әдетте, бір абзацта берілген анықтамалар, ұғымдар, ойлар мен қорытындылар) игерудің нақты мүмкіндіктерін ескеру;

– өз бетінше зерделеу үшін қолжетімді болуы.

Жүйелілік принципін қамтамасыз ету:

– категориялардың, ұғымдардың, әдістердің өзара байланысын және оқу басылымының белгілі бір тұжырымдамалық жүйесін қалыптастыруды қамтамасыз ететін мәтін ішіндегі логиканы сақтау;

– оқу басылымын белгілі бір тақырып бойынша сабақты ұйымдастыруды анықтайтын тарауларға, параграфтар мен кіші параграфтарға бөлу;

– оқу мәтінімен бірге жүретін құрылымдық элементтердің жүйелі қайталануы.

Жүйелілік пен сабақтастық принципін қамтамасыз ету:

– білім алушылардың алдыңғы білімі мен тәжірибесін есепке алу;

– баяндаудың логикалық реттілігі («қарапайымнан күрделіге», сипаттамадан талдау мен синтезге, констатациядан іс-әрекетке, бағалауға, жалпылауға және қорытындыға);

– бұрын оқытылған пәндер бойынша оқулықтар мен оқу-әдістемелік құралдардың мазмұны мен материалды баяндаудағы сабақтастық;

– бір пән бойынша оқулықтар мен оқу-әдістемелік құралдар арасындағы пәнішілік байланысты қамтамасыз ету;

– бұрын басқа оқулықтарда талқыланған оқу материалын негізсіз қайталаудың болмауы;

– басқа ғылымдар бойынша оқулықтардың мазмұнымен тығыз байланыстыру, пәнаралық байланысты жүзеге асыру.

Саналылық және белсенділік принципін қамтамасыз ету:

– білім алушылар үшін мотивациялық көзқарастардың болуы және оқу міндеттерін нақты қою;

– білім алушының жеке қызығушылығын тудыратын мәселелерді, сұрақтарды өз бетінше шешуге бағытталған оқу материалдарының ұсынылуы;

– білімді бекітуге қажетті тапсырмалар санының болуы;

– оқу жетістіктерін жүйелі бақылаудың (өзін-өзі бақылаудың), тексерудің, бағалаудың және өзін-өзі бағалаудың болуы;

– қосымша оқу үшін ұсынылатын кітаптардың және (немесе) білім алушыларды көбірек оқуға ынталандыратын және оларға қызықты әдебиеттерді іздеуді жеңілдететін ресми білім беру интернет-ресурстары тізімдерінің болуы.

Көрнекілік принципін қамтамасыз ету:

- оқу мазмұнын көпарналы қабылдауды жандандыруды қамтамасыз ету;
- авторлық тұжырымдарды растаудың сапалы иллюстрациялық және графикалық тәсілдерінің болуы;
- иллюстрациялық материалдың пәннің сипаты мен оқу басылымының мазмұнына сәйкестігі.

Теорияның практикамен байланысы принципін қамтамасыз ету:

- оқу мазмұнын, тапсырмаларды, есептер мен жаттығуларды нақты өмірлік жағдайлармен, заманауи технологиялық үдерістермен байланыстыруды қамтамасыз ету;
- оқу материалын оқытудың тиісті бағытын оқытудың белгілі бір циклінің (деңгейінің) біліктілік талаптарына сәйкес келетін құзыреттер жүйесі ретінде оқыту нәтижелеріне қолжеткізуге бағдарлау;
- тапсырмалардың тәжірибеге бағдарлануы;
- қоғам дамуының қазіргі үдерістеріне бағдарлануы;
- оқу ақпаратын ақпараттық мәдениет пен құзыреттерді, қажетті ақпаратты іздеу және дұрыс шешімдер қабылдау дағдыларын дамытуға бағыттау.

7. ОҚУ БАСЫЛЫМЫНЫҢ ҚҰРЫЛЫМЫ

Оқу басылымының негізгі компоненттерінің әдеттегі тізбегі келесідей:

- Титул беті
- Мазмұны
- Алғысөз
- Кіріспе
- Негізгі бөлім
- Қосымша мәтін
- Түсіндірме мәтін
- Қорытынды
- Библиографиялық тізім (негізгі және қосымша әдебиеттер тізімі)
- Қосымшалар

7.1. Титул беті

Шығу мәліметтері бар титул беті оқу басылымы, оның баспагерлері мен авторлары туралы негізгі ақпаратты қамтиды.

Оқу басылымының титул бетіне келесі компоненттер кіреді: тақырыпүсті деректер (басылым шығарылатын ұйымның атауы); автордың (қосалқы авторлардың) аты-жөні; басылымның атауы; тақырыпасты деректер (басылым түрі, оқырман адресі және басылымның мақсаты); шығу деректері (басылымның шыққан орны мен жылы).

Титул бетінің артқы жағында басылым және авторлар туралы негізгі мәліметтер; библиографиялық сипаттама; аннотация орналастырылады.

7.2. Мазмұны

Мазмұн оқу басылымының құрылымы мен проблемалары туралы жалпы түсінік беретін оқу басылымын бағдарлау аппаратының маңызды элементі болып табылады, қажетті ақпаратты тез іздеуге ықпал етеді және оқу басылымының басында орналастырылады.

Оқу басылымдарындағы мазмұнның тарауларға (бөлімдерге, параграфтарға) бөлінуі оқу пәнінің логикасында көрінетін ғылыми көзқарас логикасының бірін көрсетеді.

Мәтіннің маңызды бөліктерінің тақырыптары мәтіндегі тақырыптарды толығымен (қысқартуларсыз) қайталауы керек, қысқаша болуы тиіс және пәннің оқу бағдарламасына сәйкес келуі қажет.

7.3. Алғысөз

Алғысөз білім беру бағдарламасын игерудегі оқу басылымының орны мен рөлін белгілейді. Алғысөзде басылым түрі (оқулық, оқу құралы, оқу-әдістемелік құрал және т.б.); оқу басылымы арналған даярлық деңгейі мен бағыты (бакалаврлар, магистранттар, докторанттар үшін); жұмыс бағдарламасына сәйкес пән бойынша оқытудың мақсаты мен күтілетін нәтижелері; пәннің пререквизиттері; пәнді игеру бойынша әдістемелік нұсқаулар; қосымша ақпарат көздерімен жұмыс істеу бойынша ұсыныстар; басылым (анықтамалық, библиографиялық, гиперсілтемелік) аппаратын пайдаланудың ерекшеліктері мен ережелері көрсетіледі.

7.4. Кіріспе

Кіріспенің мақсаты – оқырманды оқу басылымымен одан әрі жұмыс істеуге бағыттау, оны материалды игеруге дайындау, оқу пәнінің мәселелерін түсіндіру, оның өзектілігі мен маңыздылығын, оның қалыптасу және даму тарихын, білімнің басқа салаларымен байланысын және даму перспективаларын ашу.

Кіріспе оқу пәнінің мазмұнды сипаттамасын, соның ішінде:

- Теориялық: нысаны мен пәнін, әдістемесін, принциптерін, зерттеудің негізгі міндеттерін, негізгі ұғымдар жүйесін, негізгі компоненттердің құрылымы мен ерекшеліктерін, ғылымдар жүйесіндегі және қоғамдық қызметтегі орнын;

- Тарихи: қалыптасуы мен дамуының қысқаша тарихи шолуын, ғылыми көзқарастарды, негізгі тенденциялар мен жетістіктерді, көрнекті қайраткерлер мен ұжымдардың (оның ішінде отандық) қосқан үлесін, қазіргі жағдайын, пікірталасын, проблемасын;

- Әдістемелік: кәсіптік қызметтің практикалық міндеттерін шешуде курсты игеру нәтижелері бойынша білімді, іскерлікті және дағдыларды пайдалану ерекшеліктерін; алдыңғы пәндер мен кейінгі курстарды зерделеу кезінде алынған білімді пайдаланудың сабақтастығын; пәнаралық байланыстардың негізгі әдістерін, ұсынылатын пәнді зерделеудің реттілігін, әдістері мен формаларын, оқу басылымын пайдаланудың жекелеген тақырыптары мен мәселелерін қамтиды.

Кіріспе оқу курсының негізгі бөлігін ұсынудың құрылымы мен ерекшеліктерін көрсетеді, оқу материалын оқудың, игерудің және пайдаланудың белгілі бір (берілген) шарттарына, мазмұнын өз бетінше игеру мүмкіндіктеріне көзқарас қалыптастырады, оқу басылымымен жұмыс істеу тәсілдерін сипаттайды.

7.5. Негізгі бөлім

Негізгі бөлім негізгі мәтін мен мәтіннен тыс аппаратты қамтиды.

Негізгі мәтін материалдың негізгі мазмұнын береді және оның міндетті минимумын қамтамасыз етеді.

Негізгі мәтін тарауларға (бөлімдерге), параграфтарға бөлінуі қажет. Оқу басылымдарының мәтінін тармақтарға бөлу кезінде әрбір тармақта толық ақпарат болуы қажет.

Параграф – белгілі бір тақырып бойынша білімнің тұтас жиынтығының бөлігі. Әрбір параграфтың оқу материалы мынадай құрылым бойынша баяндалады:

Тақырып бағыттаушы:

- тақырыптың тірек сөздері;

- типтік оқу бағдарламасына сәйкес тақырып бойынша оқыту мақсаттары;
- мақсатқа жету алгоритмі.
- *Негізгі мәтін:*
- негізгі мәтіннің берілуі;
- тірек ұғымдарды тұжырымдау және бөліп көрсету;
- қажетті қосымша және түсіндірме ақпаратты бөлу;
- студенттердің тақырыптың мазмұнын түсінуін анықтайтын сұрақтарды, тапсырмаларды құрастыру;
- көпдеңгейлі тапсырмаларды, есептер мен жаттығуларды беру;
- иллюстрациялық материалды, схемаларды, фотосуреттерді таңдау және оларға сұрақтар мен тапсырмаларды құрастыру;
- қажетті дереккөздерге сілтемелерді бере отырып, өз бетінше орындау үшін тапсырмаларды параграфтың әдістемелік бөлігіне енгізу;
- глоссарий;
- тақырыптың рефлексиясы.

Оқу басылымының мәтіні грамматикалық, орфографиялық және пунктуациялық нормаларға толық сәйкес қолжетімді, түсінікті тілде жазылады.

Баяндау және сипаттаумен қатар, білім алушыны ынталандыруға, ақыл-ой әрекетін белсендіруге ықпал ететін оқу материалын ұсынудың проблемалық әдістерін қолдану ұсынылады.

Мамандандырылған терминдерді қолданған кезде олардың нақты және бір мағыналы анықтамасы, ал шетелдік сөздердің аудармасы беріледі, терминдердің көрсеткіші жасалып, термин сөздермен көрсетілген ұғымдарды ретімен және толық игеру үшін сұрақтар мен тапсырмалар жүйесі құрастырылады.

Мәтіннен тыс аппарат мыналарды қамтиды:

– *Игеруді ұйымдастыру аппараты:* қайталауға, бекітуге, өзіндік және топтық жұмысты ұйымдастыруға, басқа білім алушылармен өзара іс-қимылға, қосымша ақпарат көздерін пайдалануға арналған сұрақтар, тапсырмалар, жаттығулар. Оқу басылымында Блум таксономиясына сәйкес құрастырылған (білімді, түсінуді, қолдануды, талдауды, синтезді, бағалауды іске қосатын) барлық параграф мәтіндерінің оқу мазмұнына сұрақтар, тапсырмалар, міндеттер мен жаттығулар, оның ішінде: репродуктивті, шығармашылық, практикалық, тәжірибеге бағдарланған, жобалық, эксперименттік, зерттеу, модельдеу, өз бетінше орындау үшін және т.б. қамтылуы тиіс;

– *Иллюстрациялық материалдар:* схемалар, суреттер, кестелер, тірек жазбалар, алгоритмдер және т.б.;

– *Бағдарлау аппараты:* шартты белгілер, рубрикаторлар, қаріптер, графикалық белгілеу, колонтитулдар, көмекші көрсеткіштер және т.б.

Барлық иллюстрациялар мен кестелер мәтінмен тығыз байланысты болуы керек. Көрсетілген тақырыпқа сәйкес келмейтін және мәтінге қатысы жоқ немесе бір-бірін қайталайтын иллюстрацияларды қосуға жол берілмейді.

Көмекші көрсеткіштер (пәндік, атаулы және т.б.) оқу басылымы бойынша мәтіннің ішінде мазмұнның жекелеген элементтерін табуға мүмкіндік беретін анықтамалық нұсқаулықтар болып табылады. Пәндік көрсеткіштерге оқу басылымында кездесетін негізгі терминдер мен ұғымдар, атаулы көрсеткіштерге мәліметтері оқу басылымында кездесетін адамдардың тегі мен аты-жөні енгізіледі. Олар білім алушыларды оқу басылымының мазмұны мен құрылымына бағыттайтын алфавиттік, хронологиялық немесе басқа да тәртіпте орналасуы тиіс.

7.6. Қосымша мәтін

Қосымша мәтін оқу мазмұнын ғылыми дәлелдеу және әртараптандыру, оқу басылымының эмоционалды компонентін күшейту, білім алушыны шығармашылық және зерттеу жұмысының элементтерімен таныстыру мақсаттарына қызмет етеді, оқытуды жекелендіруге және саралауға ықпал етеді.

Қосымша мәтіндерге көркем, энциклопедиялық, ғылыми-танымал, хрестоматиялық әдебиеттерден, құжаттардан, тарихи және өзге де дереккөздерден, статистикалық және биографиялық мәліметтерден үзінділер; анықтамалықтардың деректері; қосымша мәліметтер, есептер, тапсырмалар, иллюстрациялар жатады.

Қосымша мәтіндерді параграфтың, бөлімнің ортасында, соңында орналастыруға болады және логикалық тұрғыдан сілтеме жүйесінің негізгі мәтінімен байланысты болуы мүмкін.

7.7. Түсіндірме мәтін

Түсіндірме мәтіндерде пәндік білімді түсіну және толық меңгеру үшін қажетті ақпарат орын алады, олар білім алушының дербес оқу қызметін ұйымдастыру және жүзеге асыру функцияларын орындайды.

Түсіндірме мәтіндерге жаднамалар, нұсқамалар, ескертпелер, кестелер, схемалар, айдарлар, шартты белгілерге түсініктемелер, библиографиялық сілтемелер (білім алушыларға арналған пайдаланылған ақпарат көздеріне және оқу ресурстарына сілтемелер) және т.б. жатады.

Библиографиялық сілтемелер (нұсқамалар) ұсынылған материалдың дұрыстығын растайды, осы тақырыпты басқа қандай дереккөздерде қамтитыны туралы түсінік алуға көмектеседі, осы дереккөздермен танысуға, материалды кеңірек және тереңірек зерттеуге мүмкіндік береді.

Орналасқан жері бойынша библиографиялық сілтемелердің түрлері:

- мәтіннің ажырамас бөлігі болып табылатын *мәтіншілік*;
- беттің соңында орналастырылған, нұсқамамен байланысқан, берілген бетте мәтіннің қажетті орнында жоғарғы реттік араб цифры түрінде жасалған *жолма-жол*;
- мәтіннің соңында немесе оның белгілі бір бөлігінен соң берілген *мәтіннен кейінгі*.

Түсіндірме мәтіндер негізгі мәтіннен стилистикалық жағынан ерекшеленіп, қысқа және ықшам болып, басқа қаріппен жазылуы керек.

7.8. Қорытынды

Қорытындыда оқу материалын жалпылау, негізгі тұжырымдар, оқу пәнінің даму перспективалары, шешілмеген немесе шешілуі қиын негізгі мәселелердің қысқаша сипаттамасы, осы оқу пәнін одан әрі зерделеу бойынша ұсыныстар, арнайы әдебиеттер мен интернет дереккөздерін өз бетінше оқу шеңбері және т.б. болуы қажет.

7.9. Библиографиялық тізім

Библиографиялық тізім оқулықтың бөлімі ретінде оқулықты әзірлеу кезінде авторлар пайдаланған дереккөздердің тізімін, сондай-ақ осы пән бойынша білім алушыларға оқу үшін қосымша ұсынылатын дереккөздердің тізімін қамтиды.

Библиографиялық тізім оқулықтың соңында беріледі.

Дереккөздерге сілтемелер олардың басылым тілінде беріледі.

7.10. Қосымшалар

Қосымшалар ретінде негізгі мәтінді толықтыратын немесе көрнекілейтін анықтамалық материалдар қолданылады: кестелер, схемалар, суреттер, карталар, жапсырмалар, сызбалар, сөздіктер, тізімдер, иллюстрациялар және анықтамалық материалдар.

Жеке мәселелер бойынша қосымшалар мәтіннің тиісті бөліктеріне орналастырылады. Өзінің сипаты мен мазмұны бойынша жалпы оқу басылымына немесе оның жекелеген бөлімдеріне қатысты қосымшалар соңында орналастырылады.

Барлық қосымшалар мазмұны бойынша топтастырылады және нөмірленеді.

8. ОҚУ БАСЫЛЫМЫНЫҢ КӨЛЕМІ

РОӘК ОӘБ грифін беру үшін рецензияға ұсынылатын оқу басылымының көлемі оқу құралы үшін кемінде 6 баспа беті, оқулық үшін 9 баспа беті болуы тиіс *(1 баспа беті – мәтіні 14 қаріп өлшемінде және жоларалық интервалы 1,0 болатын А4 форматындағы 16 бетке тең)*.

Иллюстрациялық материалдың (ұсынылатын) көлемі жаратылыстану ғылыми және техникалық пәндер бойынша 45%-ға дейін, әлеуметтік-гуманитарлық пәндер бойынша оқу басылымының жалпы көлемінің 30% -на дейін құрауы тиіс.

9. ЖАУАПКЕРШІЛІК

– Рецензиялау жұмыстарын сапалы және уақытында жүргізу, сондай-ақ гриф беру туралы шешім қабылдаудың дұрыс орындалуы үшін жауапкершілік рецензентке жүктеледі.

– Оқу басылымындағы ақпараттың сапасы мен дұрыстығына автор (авторлық ұжым) жауап береді.

– Оқу басылымдарының авторлары академиялық адалдық нормаларын, ғылыми этиканың принциптерін, сондай-ақ мәтіннің өзіндік бірегейлігіне қойылатын талаптарды сақтауға міндетті.

– Оқу басылымдарының авторлары өз туындыларына авторлық құқықты сақтауға жауапты.

– Авторлық құқықты бұзғаны үшін заң алдында жауапкершілік арқаланады.

ОӘБ-КЕ ҰСЫНЫЛАТЫН ҚҰЖАТТАРДЫҢ ТІЗБЕСІ

- 1) ЖЖОКБҰ немесе ұйым басшысы қол қойған оқу басылымы туралы қысқаша ақпарат, оның шығу деректері (қолжазбаның атауы, автордың немесе авторлардың тегі, аты, әкесінің аты, жоспарланған таралымы, жарық көретін жылы, баспа табақ көлемі), білім беру бағдарламалары тобының нөмірі мен атауы.
- 2) PDF форматындағы оқу басылымының қолжазбасы;
- 3) Оқу басылымына ОӘБ грифін беру туралы ұсыныс берілген ЖЖОКБҰ Ғылыми кеңесінің хаттамасынан үзінді көшірме;
- 4) Оқу басылымын қамтамасыз ету мақсатында дайындалған пәннің жұмыс (оқу) бағдарламасы;
- 5) Құжаттың мәтінін плагиатқа тексеру нәтижелері жөніндегі анықтама;
- 6) Тиісті білім саласы бойынша ғылыми немесе академиялық дәрежесі бар 3 маманның төмендегі критерийлер бойынша жасалған рецензиялары:
 - Оқу басылымы қолжазбасының құрылымы мен мазмұнын бағалау.
 - Оқу басылымы қолжазбасы мазмұнының білім беру бағдарламасына және пән бойынша оқыту нәтижелеріне сәйкестік деңгейі.
 - Оқу басылымы қолжазбасының қолданыстағы әдебиеттерден ерекшелігі, жаңашылдығы мен сабақтастығының деңгейі.
 - Оқу басылымы қолжазбасының мазмұнының ғылыми деңгейі.
 - Практикалық мәселелердің қамтылу деңгейі және олардың өзектілігі.
 - Материалдың әдістемелік деңгейі, оны білім беру технологияларына бейімдеу мүмкіндігі.
 - Мәтіннің тілі мен стилі, иллюстрациялық материалдардың, кестелер мен схемалардың сапасы.
 - Мазмұнды баяндаудағы және оны қолданудағы психологиялық-педагогикалық талаптардың сақталу деңгейі.
 - Гриф берудің орынды (орынсыз) екендігі туралы қорытынды.
- 7) Рецензиялау және оқу басылымына РОӘК ОӘБ грифін беру жұмыстары үшін төлем жасалғанын растайтын төлем жасаған ұйымның банк реквизиттері және жауапты тұлғаның байланыс деректері көрсетілген құжат.

ОҚУ БАСЫЛЫМДАРЫН РЕЦЕНЗИЯЛАУ КРИТЕРИЙЛЕРІ

Рецензиялау критерийіне толық сәйкестік – 5 балл, ішінара сәйкестік – 3 балл, толық сәйкес келмеу – 0 балл деп бағаланады.

Оқу басылымы мүмкін болған ең жоғары балдың 85%-нан (яғни 140 балдан) астамын жинаса, онда ол жоғары және (немесе) жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру ұйымдарында пайдалануға ұсынылады, оқу басылымы мүмкін болған ең жоғары балдың 85%-нан төмен бал жинаса, жоғары және (немесе) жоғары оқу орнынан кейінгі білім беру ұйымдарында пайдалануға ұсынылмайды.

№	Рецензиялау критерийлері	Бағасы (балы)	Балдарға түсініктеме
1. Жалпы талаптар			
1.1	Оқу басылымы мазмұнының МЖМБС, жоғары немесе жоғары оқу орнынан кейінгі білім берудің білім беру бағдарламасында айқындалған мақсаттар мен міндеттерге сәйкестігі		
1.2	Мәлімделген оқу-әдістемелік әдебиеттің оқу басылымының типіне (оқулық, оқу құралы) сәйкестігі.		
1.3	Оқу басылымының негізгі бөлімдерінің құрылымы мен атауларының пән силлабусына сәйкестігі.		
1.4	Оқу басылымының көлемінің үлгілік оқу бағдарламасына, оқу жоспарына және пән силлабусына сәйкестігі.		
2. Оқу басылымы мазмұнының ғылымилық дидактикалық принципіне сәйкестігі			
2.1	Негізгі теориялардың, ғылыми ережелер мен заңдылықтардың, меңгерілетін пән бойынша анықтамалар мен терминдер жүйесінің мазмұнда берілуі		
2.2	Терминдерді қолданудың дұрыстығы мен орындылығы, олардың жалпы қабылданған ғылыми терминологияға сәйкестігі		
2.3	Мазмұнында ғылыми емес, жалған фактілердің, мысалдар мен түсіндірмелердің болмауы		
2.4	Мазмұнында тиісті білім беру саласындағы заманауи ғылымның, техниканың және технологиялардың озық жетістіктері туралы мәліметтер мен ғылыми-танымдық ақпараттың болуы		
3. Оқу ақпаратының қолжетімділік дидактикалық принципіне сәйкестігі			
3.1	Оқу материалын ұсынудың толықтығы мен қисындылығы		
3.2	Мәтіндердің барлық түрлерін (негізгі, қосымша және түсіндірме мәтіндерді) қолданудың орындылығы мен түсініктілігі		
3.3	Оқу материалын ұсыну мен оның мазмұнының студенттердің жасқа байланысты физиологиялық мүмкіндіктері мен даму деңгейіне және олардың алдыңғы білім беру дайындығына сәйкестігі		

3.4.	Психикалық және физикалық денсаулық сақтау талаптарын есепке алу – білім алушыларға зияткерлік, моральдық, физикалық күш түсірмеу		
3.5.	Қиындық деңгейі бойынша сараланған тапсырмалар жүйесінің болуы		
3.6.	Өз бетінше зерделеу үшін қолжетімді болуы		
3.7.	Жаңа ақпаратты беру кезінде білім алушылардың сабақ барысында мәтіннің 30-дан аспайтын ақпараттық-мазмұндық элементтерін (әдетте, бір абзацта берілген анықтамалар, ұғымдар, ойлар мен қорытындылар) игерудің нақты мүмкіндіктерін ескеру		
4. Оқу ақпаратының жүйелілік принципіне сәйкестігі			
4.1	Категориялардың, ұғымдардың, әдістердің өзара байланысын және оқу басылымының белгілі бір тұжырымдамалық жүйесін қалыптастыруды қамтамасыз ететін мәтін ішіндегі логиканы сақтау		
4.2	Оқу басылымын белгілі бір тақырып бойынша сабақты ұйымдастыруды анықтайтын тарауларға, параграфтар мен кіші параграфтарға бөлу		
4.3	Оқу мәтінімен бірге жүретін құрылымдық элементтердің жүйелі қайталануы		
5. Оқу ақпаратының жүйелілік пен сабақтастық принципіне сәйкестігі			
5.1	Білім алушылардың алдыңғы білімі мен тәжірибесін есепке алу		
5.2	Баяндаудың логикалық реттілігі («қарапайымнан күрделіге», сипаттамадан талдау мен синтезге, констатациядан қызметке, бағалауға, жалпылауға және қорытындыға)		
5.3	Бұрын оқытылған пәндер бойынша оқулықтар мен оқу-әдістемелік құралдардың мазмұны мен материалды баяндаудағы сабақтастық		
5.4	Бір пән бойынша оқулықтар мен оқу-әдістемелік құралдар арасындағы пәнішілік байланысты қамтамасыз ету		
5.5	Бұрын басқа оқулықтарда талқыланған оқу материалын негізсіз қайталаудың болмауы		
5.6	Басқа ғылымдар бойынша оқулықтардың мазмұнымен тығыз байланыстыру, пәнаралық байланысты жүзеге асыру		
6. Оқу ақпаратының саналылық және белсенділік принципіне сәйкестігі			
6.1	Білім алушылар үшін мотивациялық көзқарастардың болуы және оқу міндеттерін нақты қою		
6.2	Білім алушының жеке қызығушылығын тудыратын мәселелерді, сұрақтарды өз бетінше шешуге бағытталған оқу материалдарының ұсынылуы		
6.3	Материалдарды талдау, синтездеу, іріктеу және жүйелеу әдістерін игеруге арналған сұрақтар, тапсырмалар, жаттығулар жүйесінің берілуі, оның ішінде Блум таксономиясы негізінде ұсынылуы		

6.4	Оқу жетістіктерін жүйелі бақылаудың (өзін-өзі бақылаудың), тексерудің, бағалаудың және өзін-өзі бағалаудың болуы		
6.5	Қосымша оқу үшін ұсынылатын кітаптардың және (немесе) білім алушыларды көбірек оқуға ынталандыратын және оларға қызықты әдебиеттерді іздеуді жеңілдететін ресми білім беру интернет-ресурстары тізімдерінің болуы		
7. Оқу ақпаратының көрнекілік принципіне сәйкестігі			
7.1	Оқу мазмұнын көпарналы қабылдауды жандандыруды қамтамасыз ету		
7.2	Авторлық тұжырымдарды растаудың сапалы иллюстрациялық және графикалық тәсілдерінің болуы		
7.3	Иллюстрациялық материалдың пәннің сипаты мен оқу басылымының мазмұнына сәйкестігі		
8. Оқу ақпаратының теорияның практикамен байланысы принципіне сәйкестігі			
8.1	Оқу мазмұнының нақты өмірлік жағдайлармен және шарттармен байланысын қамтамасыз ету		
8.2	Қолданбалы, тәжірибеге бағдарланған сипаттағы тапсырмалардың болуы		
8.3	Мазмұнды қоғам мен экономиканың қазіргі даму үдерістеріне бағыттау		
8.4	Оқу ақпаратын ақпараттық мәдениет пен құзыреттерді, қажетті ақпаратты іздеу және дұрыс шешімдер қабылдау дағдыларын дамытуға бағыттау		
9. Оқу басылымының құрылымы мен рәсімделуі бойынша қойылатын талаптарға сәйкестігі			
9.1	Оқу басылымының басында мазмұнның болуы, мазмұнында оқу басылымының құрылымы мен мәселелері, оқу пәнінің логикасы туралы жалпы түсініктің көрініс табуы		
9.2	Негізгі бөлімнің рубрикациясы (мазмұнның деңгейлік саралануының болуы, тарауларды, абзацтарды бөлудің логикалылығы мен жеткіліктілігі)		
9.3	Мазмұндағы мәтіннің маңызды бөліктерінің тақырыптарының мәтіндегі тақырыптарға және пәннің үлгілік оқу бағдарламасына сәйкестігі		
9.4	Кіріспеде пәннің мақсаты мен міндеттерінің қысқаша сипаттамасының болуы		
9.5	Бағдарлау аппаратының толықтығы: аннотацияның (оқырман адресі берілген), көрсеткіштердің, библиографиялық тізімнің, қысқартулар мен шартты белгілердің тізімі және т.б. болуы		
9.6	Қосымша және түсіндірме мәтіндердің өз мақсатына сәйкестігі		
9.7	Глоссарийдің болуы және оның сапалығы (жаңа терминдер, оқу мазмұнындағы терминологиялық қатар)		
9.8	Мәтіннің тілдің грамматикалық, орфографиялық және пунктуациялық нормаларына сәйкестігі		

9.9.	Полиграфиялық талаптарға сәйкестігі (кестелер, суреттер, қаріп, интервалдар, қаріптік белгілеулер)		
<i>Оқу басылымының қорытынды орташа балы</i>			

Жалпы аналитикалық қорытындылар

Жалпы қорытындыда рецензиялау нәтижелері көрсетіледі. Оқу басылымы қолжазбасының МЖМБС және оқу бағдарламасына сәйкестігі бағаланады. Оқу басылымының негізгі концептуалдық ерекшеліктері көрсетіліп, барлық бөлімдер бойынша дидактикалық аппарат талданады.

Барлық ескертулер нақты беттерді, кесте нөмірлерін, иллюстрацияларды, қосымшаларды көрсете отырып, объективті, дәлелді және ықшам баяндалады.

Қорытындылар жазылып, ұсыныстар беріледі.

Алынған орташа балдың, қорытындылар мен ұсыныстардың негізінде РОӘК ОӘБ грифін беру мүмкіндігі туралы қорытынды шешім қабылданады.

**Рецензент (қызметі, ғылыми дәрежесі,
ғылыми атағы, байланыс деректері) _____ (Тегі, аты-жөні)**

ЖЖОКБҰ (ғылыми ұйымның) мөрі _____